

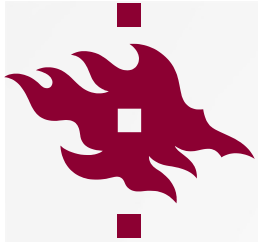

ELÄINTEN OIKEUDET JA YMPÄRISTÖOIKEUS

Visa Kurki
Suomen Ympäristöoikeustieteen Seuran syyskokous
18.11.2021

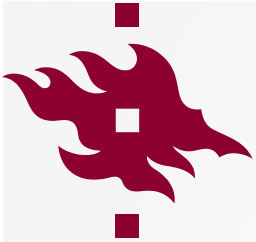
HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Oikeustieteellinen tiedekunta

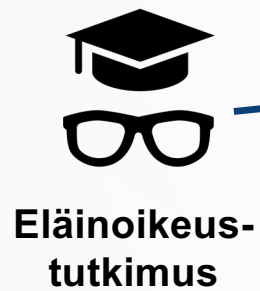

ESITELMÄN TEEMOJA

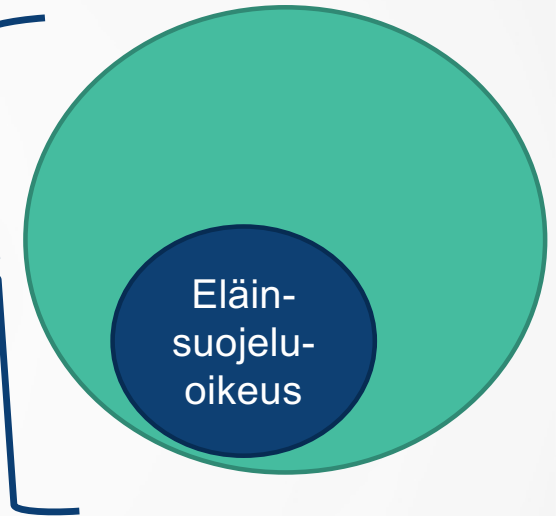
- Eläinoikeuden ja ympäristöoikeuden vertailua
- Joitakin eläinoikeudellisen tutkimuksen tuloksia, jotka ehkä kiinnostavat ympäristöoikeuden puolella
- Oppi oikeussubjekteista ja oikeuksista: perinteisen näkemyksen kritiikki

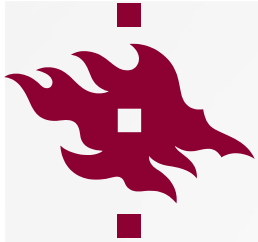

ELÄINOIKEUSTIEDE

eläinnäkökulma

YMPÄRISTÖOIKEUS JA ELÄINOIKEUS

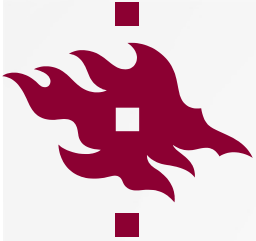
LUONTO/YMPÄRISTÖ

1. "Perinteinen" luonnonsuojeluoikeus: ei puhetta luonnon oikeuksista
2. Keskustelu luonnon itseisarvosta
3. Luonnon ja luontokappaleiden oikeudet?

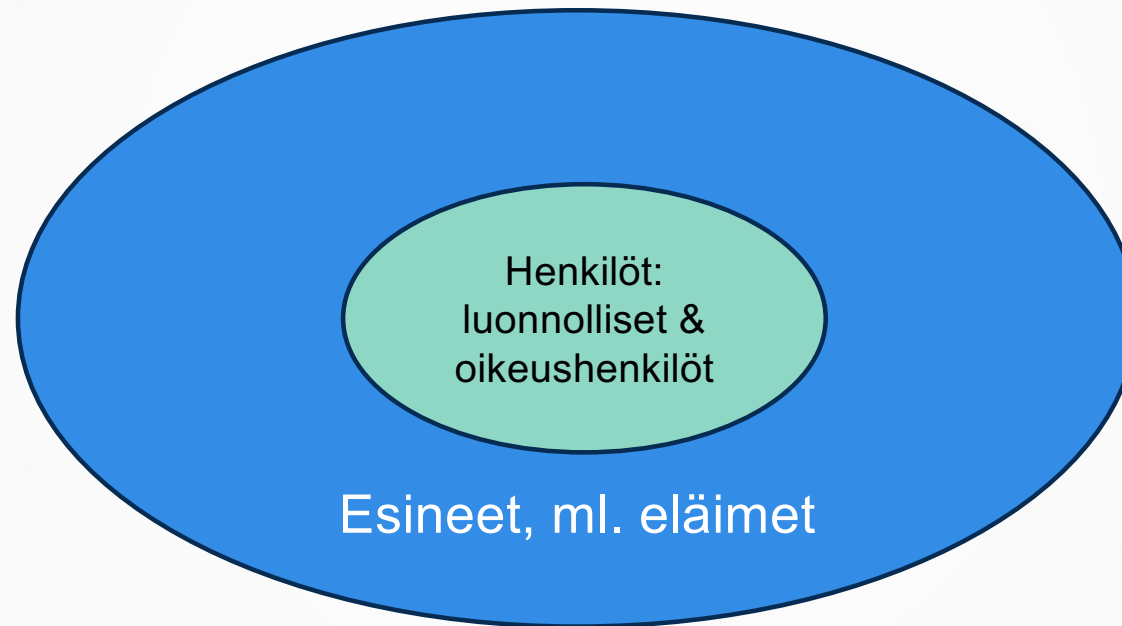
4. Antroposentrisyyden haastaminen
5. Perinteisten käsitteiden ja kategorioiden "ottaminen haltuun"

ELÄIMET

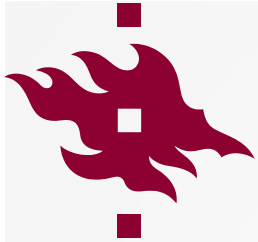
1. "Perinteinen" eläinsuojeluoikeus: ei puhetta eläinten oikeuksista
2. Keskustelu eläinten itseisarvosta
3. Eläinten oikeudet?

VALLITSEVA OPPI: UNIVERSUMIN INVENTAARIO

UNIVERSUMI

VALLITSEVA OPPI & ELÄIMET

Wahlberg: ”suppea näkökulma eläinten suojeluun” – vain kaksi vaihtoehtoa:

Eläinsuojelu

- Eläimiä voi hyväksikäyttää, kunhan niitä kohdellaan hyvin
- Eläimet esineitä/oikeusobjekteja
- Eläimillä ei oikeuksia, vaikka ihmisillä onkin eläimiä koskevia velvollisuuksia
- ”Maltillinen kanta”

**Vaihtoehtoja ja
näkökulmia
kuitenkin paljon
enemmän!**

Eläinoikeudet

- Eläimillä vahvat (perus)oikeudet
- Eläimiä ei voi omistaa tai hyväksikäyttää
- Eläimet oikeussubjekteja/henkilöitä
- ”Radikaali kanta”

JURIDISIA NÄKÖKULMIA ELÄIMEEN

Antroposentrisiä näkökulmia

Tuotantoeläin

- ravinnon ja muiden hyödykkeiden lähde

Biologinen eläin

- terveysriskien mutta myös tieteellisen tiedon lähde

Autonominen eläin

- toimiminen ihmistä hyödyttävissä tehtävissä
- potentiaalinen vahingon ja epäjärjestyksen aiheuttaja

Ei-antroposentrisiä näkökulmia

Eläin osana ekosysteemiä

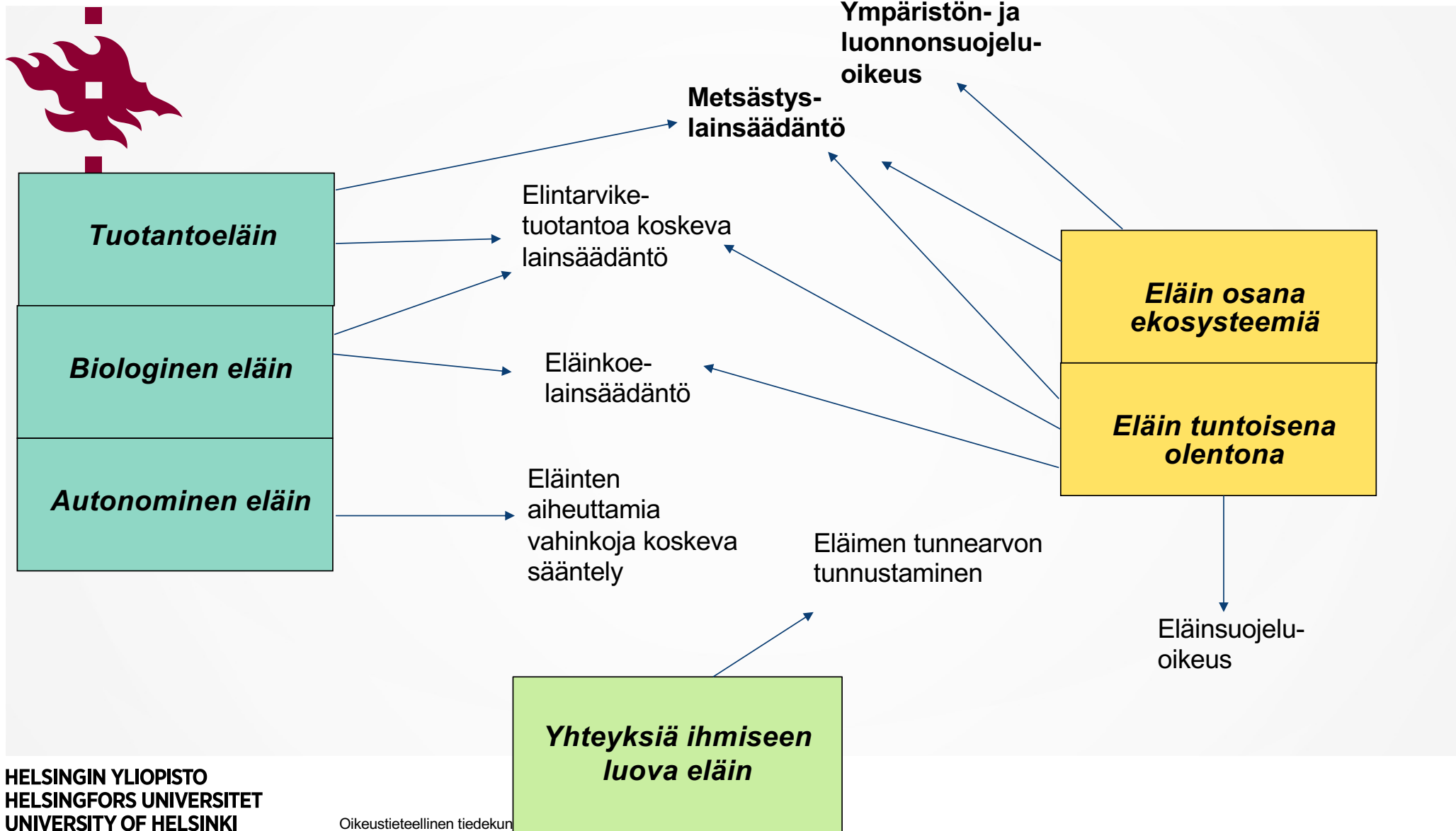
- eläimen lajiarvo tai muu arvo osana luonnon monimuotoisuutta

Eläin tuntoisena olentona

- kärsimystä ja hyvinvointia kokeva olento, jota suojellaan sen itsensä takia

Yhteyksiä ihmiseen luova eläin

- eläin kumppanina ja osana ihmisyhteisöjä, esimerkiksi perhettä

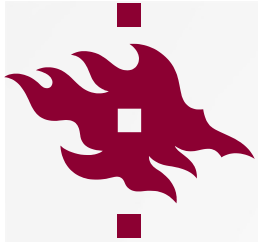

ELÄINSUOJELUOIKEUS

- **Suora (varsinainen) eläinsuojeluoikeus:** tavoite suojella eläinten intressejä
 - erityisesti eläinsuojelulainsäädäntö
 - yleisiä periaatteita, esim. tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltö
- **Epäsuora eläinsuojeluoikeus:** suojelee eläinyksilön intressejä, vaikka tavoitteena jokin muu
 - esim. luonnonsuojeluoikeus: suojaa eläintä lajiarvon nojalla

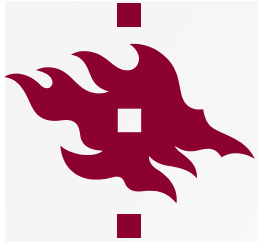
Molemmista seuraa eläimille (sangen heikkoja ja kapeita) oikeuksia

OVATKO KAIKKI ELÄIMET ESINEITÄ?

- Perinteinen oppi: luonnonvaraiset eläimet ”isännättömiä esineitä”
- Vaan ovatko?
 - Isännättömiä esineitä pitäisi esimerkiksi voida ottaa omaksi valtaussaanolla
 - Mutta: ”Luonnonvaraisten nisäkkäiden ja lintujen ottaminen elätettäväksi on kielletty” (ESL 13 §)
- Monia eläimiä saa toki tietyin edellytyksin tappaa, ja ruumiit kuuluvat usein tappajalle – mutta monia ei saa tappaa
 - Luonnonsuojelulain 39 §: rauhoitettujen eläinten tappaminen ja pyydystäminen kielletty
 - LSL 40 §: kuolleena tavattua rauhoitettua eläintä ei saa ottaa haltuun; jos tieteellistä tms. arvoa, voidaan toimittaa esim. luonnontieteelliselle museolle

ELÄINTEN OIKEUDET

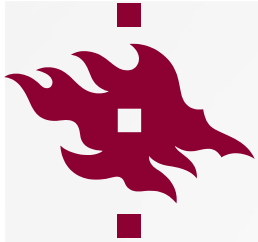
Juristien ajattelua jäsentää kaksi isoa asiaa, molemmat peräisin 1800-luvun Saksasta:

(1) Yksityisoikeuden tarpeisiin kehitetty oppi oikeussubjekteista (ns. vallitseva oppi / perinteinen oppi)

- perinteinen jako henkilöihin ja esineisiin
- vain luonnollisilla ja oikeushenkilöillä voi olla oikeuksia ("oikeuskelpoisuus")

(2) Oikeudet ovat tahdonvaltaa – ns. tahto- tai valintateoria

- Oikeuksiaan pitää voida vaatia oikeudessa itse

OIKEUSKELPOISUUS?

”Sitä, jolla oikeusjärjestyksen mukaan on tai voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia, kutsutaan *oikeussubjektiksi*. [...] *Oikeuskelpoisuus tarkoittaa, että henkilö voi saada oikeuksia ja tulla velvoitetuksi*. Koska jokainen luonnollinen henkilö on oikeuskelpoinen, voi jokaisella ihmisellä olla oikeuksia tai velvollisuuksia taikka molempia.”

Esko Hoppu ja Kari Hoppu, Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. Talentum Pro 2016, s. 32.

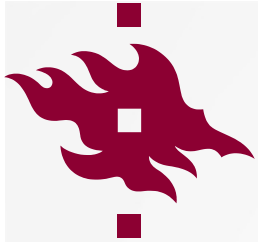
TEORIAN SOVELTAMISALAN LAAJENTUMINEN

- Vallitseva oppi oli alun perin yksityisoikeuden oppi
- Se laajeni kuitenkin kattamaan kaikki oikeudenalat, kuten julkisoikeuden
- Kun eläinsuojelulakeja alettiin säätää, ne pyrittiin sovittamaan olemassa olevaan teoriakehikkoon: eläimillä ei ole oikeuksia vaan niitä vain suojellaan
- Mutta vaikuttaa täysin perustellulta sanoa, että eläimillä on jo oikeuksia

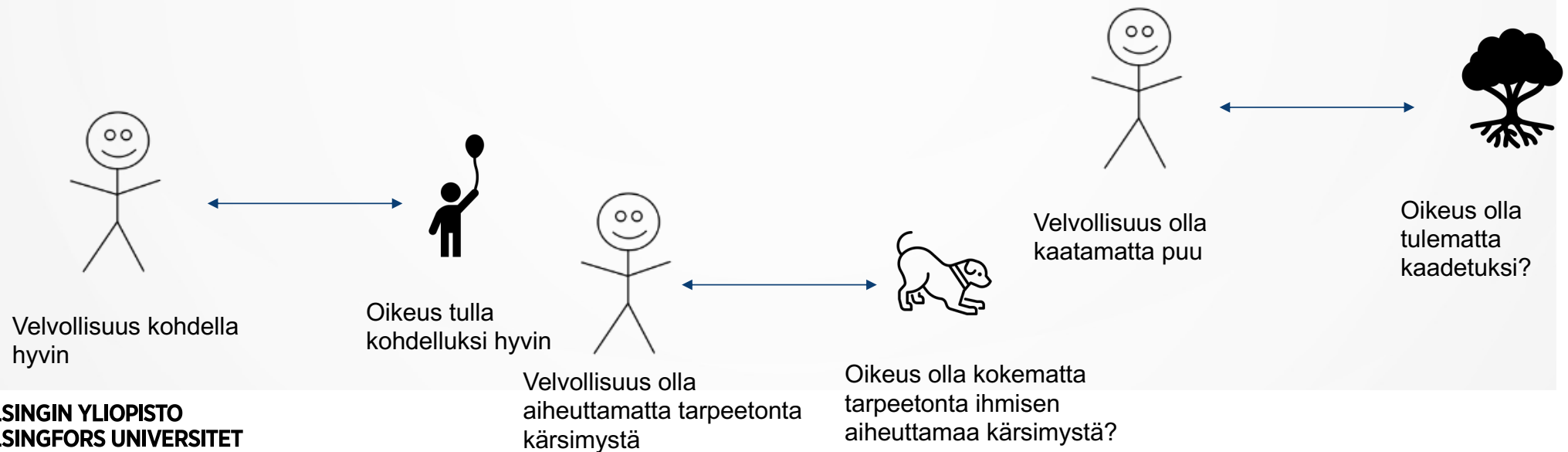
OIKEUKSIEN TEORIAT

- **Tahtoteoria** (-teoriat) = oikeuksissa on kyse **tahdosta**
 - Oikeuksiaan pitää voida vaatia itse (esim. haastamalla joku oikeuteen)
 - Edellyttää kykyä tehdä juridisesti päteviä päätöksiä
 - Pitkään valtavirtateoria
- **Intressiteoria** (-teoriat) = niillä on oikeuksia, joiden intressejä oikeusjärjestelmä suojaa
 - Asia A on X:n intresseissä = A olisi X:lle hyvä
 - Tullut myöhemmin tärkeäksi teoriaksi, esim. lasten oikeuksien takia
 - Vaikuttaa myöntävän eläimille oikeuksia **jo nyt**

INTRESSITEORIA

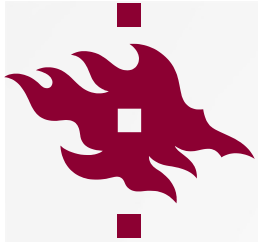
- Voi paremmin selittää esim. ajatuksen lasten tai eläinten oikeuksista
- Kysymyksiä: entä luonnon tai esim. puiden oikeudet? Onko niillä intressejä?

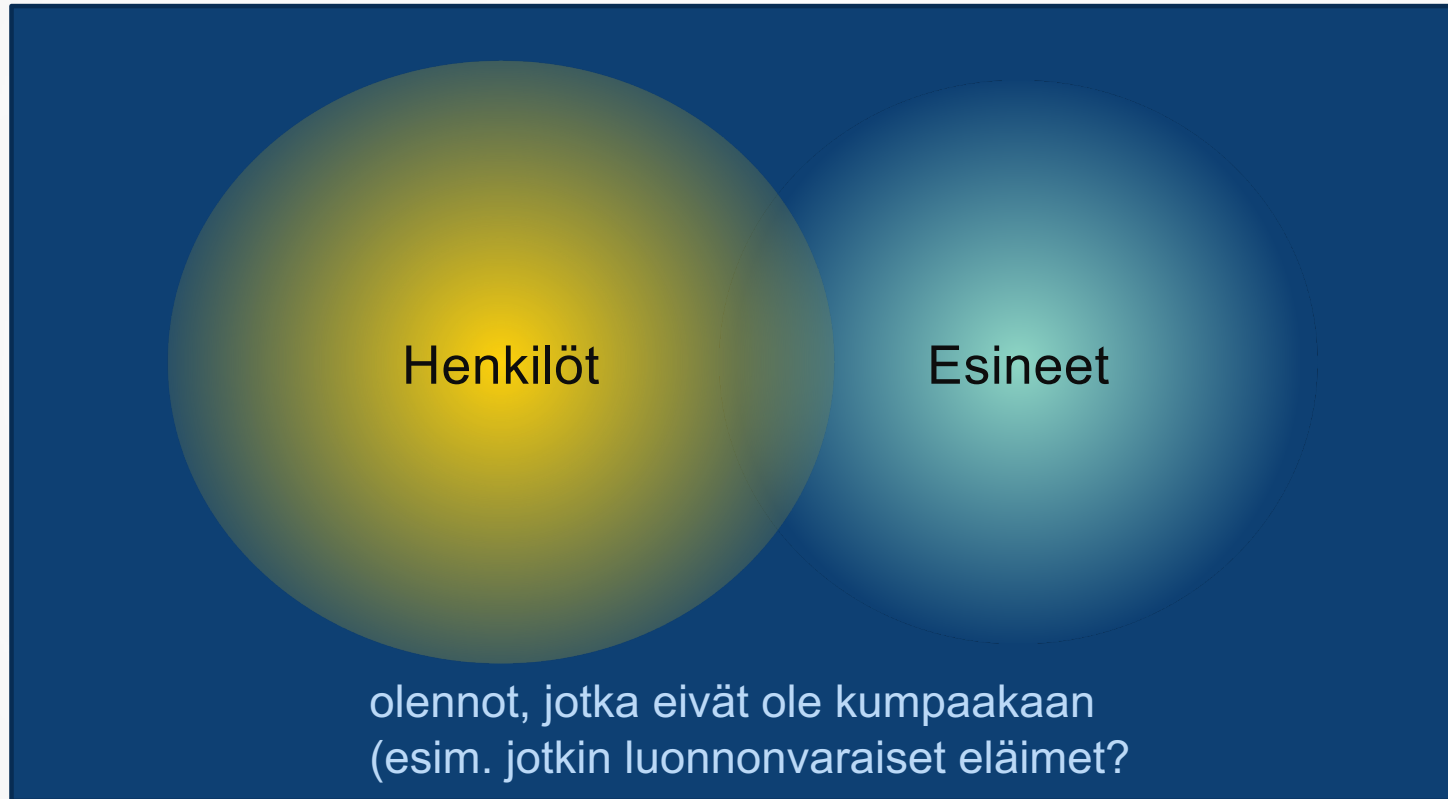

ENTÄ OIKEUSKELPOISUUS?

- Oikeuskelpoisuus on yksityisoikeuden käsite: sallii yksityisten ”luoda” oikeuksia ja velvollisuuksia keskenään
 - Esim. tehdä sopimus keskenään – en voi tehdä sopimusta koirani kanssa
- Sen sijaan lainsäätäjän ei tarvitse välittää tällaisesta – se voi halutessaan vain myöntää oikeuksia suoraan
 - Esim. eläinten oikeudet, jotka seuraavat eläinsuojelulaista

VAIHTOEHTOINEN INVENTAARIO

UNIVERSUMI

OIKEUSSUBJEKTI

Oikeussubjektius on aina suhteessa johonkin oikeudenalaan

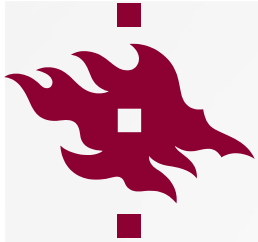
Esim. hallinto-oikeus:

<i>Hallinto-oikeus</i>	Passiivinen oikeussubjektius	Aktiivinen oikeussubjektius
Aineellinen ulottuvuus	Hallinto-oikeudellisia oikeuksia	Hallinto-oikeudellisia velvollisuuksia
Menettelyllinen ulottuvuus	Asianosaiskelpoisuus viranomaisissa ja tuomioistuimissa	Kelpoisuus esim. hakea itse etuja ja valittaa päätöksestä

OIKEUSSUBJEKTI: ELÄINSUOJELUOIKEUS

<i>Eläinsuojeluoikeus</i>	Passiivinen oikeussubjektius	Aktiivinen oikeussubjektius
Aineellinen ulottuvuus	Eläinsuojeluoikeuden suojaama	(omistajan/pitäjän velvollisuudet)
Menettelyllinen ulottuvuus	(Eläimellä ei asianosaiskelpoisuutta [viranomaiset voidaan tosin ehkä ymmärtää ”edustajiksi”])	(omistajan/pitäjän kelpoisuus esim. valittaa päätöksestä)

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

- Eläimillä jo rajallisia oikeuksia
- Luonnonvaraiset, suojellut eläimet eivät välttämättä ”isännättömiä esineitä”
- Koko oikeussubjektioopin uudelleenarviointi voisi tarjota kiinnostavia sovelluskohtia ympäristöoikeuden puolella?

KIITOS!

visa.kurki@helsinki.fi

www.visakurki.net

Lukemistoa:

Wahlberg, Birgitta: "Eläinoikeus: Katsaus nykytilaan ja tulevaisuuteen" Oikeus 2/2018 s. 179.

Omia kirjoituksiani:

- "Onko eläin esine? Eläimen oikeudellisesta asemasta", Lakimies 6/2020 s. 845.
- Kurki, Visa: "Ei vain oikeuskelpoisuutta – oikeussubjektikäsityksemme ongelmia ja uudelleenarviointia", Lakimies 5/2018 s. 469.
- Kurki, Visa: *A Theory of Legal Personhood*, Oxford University Press 2019.